

METHODISCH HANDELEN INZICHTELIJK

Jos Kuiper en Peter Zijssling

4e editie

Boom

Met onderstaande unieke activeringscode krijg je via **www.boomstudent.nl** toegang tot de online leeromgeving. Deze code is persoonsgebonden en gekoppeld aan de 4e editie. Na activering van de code is de online leeromgeving twee jaar toegankelijk. De code kan tot zes maanden na het verschijnen van een volgende druk geactiveerd worden. De code is eenmalig te gebruiken. **Let op:** Deze activatiecode is alléén voor een student licentie en geeft geen toegang tot het docentendeel van het platform. Ben je docent dan heb je jouw activatiecode per email gekregen. Deze code activeer je op boomdocent.nl.

Basisontwerp omslag: Dog & Pony, Amsterdam

Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag

Foto omslag: Sugarless

© 2024 Kuiper & Zijsling | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 9789024457472

NUR 133

www.boomstudent.nl

www.boomhogeronderwijs.nl

Inhoud

Voorwoord	6
0 Inleiding	8
Opbouw van dit boek	11
1 Verkenning	15
1.1 Kenmerken van methodisch werken	17
1.2 Voordelen van methodisch werken	19
1.3 Methode en methodiek	23
1.4 De regulatieve cyclus	24
1.5 Een lineair model	28
1.6 Een circulair model	29
1.7 Voordelen van een cyclisch model	30
1.8 Samenvatting	32
1.9 Literatuur	33
2 Initiatief	35
2.1 Visie en missie legitimeren	36
2.2 Intake/verkenning	39
2.3 De hulpvraag	44
2.4 Vrijwillig/onvrijwillig	49
2.5 Outreachend werken	49
2.6 Burgerkracht	51
2.7 Zijn er nog vragen?	52
2.8 Samenvatting	52
2.9 Literatuur	54
3 Analyse	57
3.1 Micro-, meso- en macroniveau	61
3.2 Het driewereldenmodel	63
3.3 Projectmatig werken	66
3.4 Draagkracht, draaglast	68
3.5 Samenvatting	70
3.6 Literatuur	70

4	Probleemstelling	73
4.1	Huidige situatie – gewenste situatie	75
4.2	Verleden versus heden	79
4.3	Valkuilen	79
4.4	Samenvatting	83
5	Doelstelling	85
5.1	Het doel van de doelstelling	87
5.2	Het formuleren van de doelstelling	88
5.3	Valkuilen	92
5.4	Samenvatting	96
6	Strategie	99
6.1	Van globale strategie naar specifieke strategie	102
6.2	Valkuilen	110
6.3	Samenvatting	114
7	Uitvoering	117
7.1	Je hulpverleningstraject managen	119
7.2	Valkuilen	127
7.3	Samenvatting	130
8	Netwerken	133
8.1	Netwerken nader bekeken	135
8.2	Verskillende netwerkvormen	138
8.3	Valkuilen	145
8.4	Samenvatting	147
9	Evaluatie	149
9.1	Evalueren	152
9.2	Reflecteren	155
9.3	Feedback	158
9.4	Valkuilen	160
9.5	Samenvatting	161
10	Bijstellen	165
10.1	Criteria	168
10.2	Valkuilen	169
10.3	Samenvatting	171

11	Samen leven	173
11.1	Wijkteams	174
11.2	Multiprobleemhuishoudens	181
11.3	Diversiteit	191
11.4	Digitale hulpverlening	198
11.5	Samenvatting	202
11.6	Literatuur	204
	Geraadpleegde literatuur	205
	Beeldverantwoording	207
	Over de auteurs	209
	Index	210

Voorwoord

Als docenten methodisch werk op de Hogeschool Windesheim kwamen we tot de ontdekking dat de eenvoud van methodisch werken in wezen bedrieglijk is. Methodisch werken is veel moeilijker dan het lijkt! Na jarenlang te hebben geconstateerd dat de basis van methodisch werken nergens goed uitgelegd wordt, hebben we besloten daar iets aan te doen.

Deze methode is het uiteindelijke product van onze ideeën over methodisch werk en over de wijze waarop de theorie van methodisch werken op een begrijpelijke en zelfs leuke manier overgedragen kan worden. Wij hebben een methode willen schrijven die studenten en docenten direct aanspreekt – een methode waarin naast de theorie ook veel aanvullende oefeningen worden gegeven. Studenten en docenten krijgen werkvormen aangereikt waarmee de lastige theorie van methodisch werken op een speelse manier inzichtelijk wordt gemaakt. Een veelvoud aan werkvormen en opdrachten om methodisch werken inzichtelijk te maken is te vinden in de online omgeving. Wanneer in het boek verwezen wordt naar de online omgeving, staat er een icoontje.

De methode is geschreven met het hulpverleningsproces en het procesmanagement als uitgangspunt. Centraal staan verder de communicatie met en voor cliënten, plus handvatten om de theorie te kunnen koppelen aan de praktijk.

Daarnaast beoogt deze methode bij te dragen aan de ontwikkeling van de professionele competenties die een beginnend beroepsbeoefenaar moet beheersen. Bij de samenstelling van het boek is ervoor gekozen om de student aan de hand te nemen en stapje voor stapje inzicht te geven in het concept van methodisch werken. Studenten vinden het daarbij doorgaans prettig veel voorbeelden aangereikt te krijgen. Zij kunnen er per module hun kennis verdiepen of oefenen met toepassing van het geleerde.

Voor docenten zijn er binnen de online omgeving een docentenhandleiding en een grote hoeveelheid ondersteunende lesstof om iedere les te kunnen gebruiken. Ook zijn er bij elke module PowerPoints te vinden ter ondersteuning van de lessen. Met behulp van deze oefeningen, opdrachten en PowerPoints kan de docent bij studenten de basis leggen voor hun toekomstig functioneren in de verschillende vakgebieden. In het licht van de opvatting dat er eerst een goede basis moet zijn gelegd om uit te kunnen groeien naar een zelfbewuste professional, is ervoor gekozen om 'voorzichtig' om te gaan met de theorie. De theorie wordt wel aangereikt, maar wordt niet voortdurend als leidraad genomen.

Met het aanreiken van de basale vaardigheden voor methodisch werken richten we ons met deze methode vooral op een praktische vertaling. Omdat deze methode bedoeld is voor alle opleidingen binnen het sociaalagogisch domein, is ervoor gekozen om te spreken over 'doelgroep' en over 'cliënt'.

Wij hopen dat we zijn geslaagd in onze opzet om met deze methode de kloof te dichten tussen mbo- en hbo-onderwijs. Het is bestemd voor studenten mbo-plus, Associate Degree en hbo-propedeusestudenten sociaal werk en is in die zin een tamelijk unieke methode, maar wat ons betreft is het vooral een methode om in de praktijk te gaan gebruiken.

Jos Kuiper en Peter Zijssling, januari 2024

Inleiding

0

*Geen gebakken aardappeltjes zonder boter;
geen taart zonder meel;
geen wasbeurt zonder water;
geen rook zonder vuur.*

Zo zouden we nog wel even kunnen doorgaan om aan te geven dat we de dingen altijd in een vaste samenhang tegenkomen en dat het één niet zonder het ander is te realiseren. Logisch toch! Het is zo logisch dat we er al niet meer bij nadenken. Je hele bestaan bestaat uit methodisch handelen en je bent je er helemaal niet van bewust. Als je bijvoorbeeld een taart wilt bakken, vraag je je af: Wanneer ga ik die taart bakken? Ga ik een appeltaart bakken of maak ik een quiche? Heb ik alle ingrediënten? Is het materiaal aanwezig? Is er ruimte op het aanrecht? Doet de oven het? Moet ik nog boodschappen doen? En hoe duur gaat die taart worden? En dat is nu net het moeilijke aan professioneel methodisch handelen – dat we als professional zichtbaar moeten maken wat we doen en waarom we het doen. Methodisch handelen overstijgt automatisch/intuïtief handelen. Het maakt een systematische aanpak zichtbaar.

Deze methode helpt je de vaardigheid van het methodisch handelen te ontwikkelen. Het heeft als doelstelling je te laten kennismaken met de regulatieve cyclus. Dit is een stappenplan dat je als gereedschap (tool) kunt hanteren om te toetsen of jouw methodische aanpak ook een werkelijk professionele aanpak is. Deze methode helpt je kennis te maken met reflectie, een tool die je in staat stelt op een afstand te bezien welke handelingen je hebt uitgevoerd, wat het resultaat daarvan was en wat eventueel bijgesteld moet worden om de hulpverlening voort te zetten.

Als je kennisneemt van de inhoud, werk je tevens aan verschillende taakgebieden van het sociaal werk, namelijk:

- het agogisch taakgebied;
- het organisatorisch taakgebied;
- het professionaliserings taakgebied.

Agogisch vakmatige taken

Agogisch vakmatig werken betreft het werken met en voor cliënten. Kernbegrippen in het agogisch vakmatig handelen zijn *hulpverlening* en *dienstverlening*. Het handelen van de sociaal werker is gericht op het verbeteren van een situatie voor een cliënt, en het voorkomen van en het vertragen van verergering ervan. Binnen de hulpverlening is er behalve voor de behoeften van de cliënt ook aandacht voor verdere perspectiefontwikkeling.

Organisatorische en bedrijfsmatige taken

Organisatorische en bedrijfsmatige taken betreffen het werken in en vanuit een organisatie. Dit vereist het vermogen tot ondernemend denken en handelen en het bijdragen aan het functioneren van de organisatie. Hierbij valt te denken aan kwaliteitszorg, beleidsontwikkeling, multidisciplinair werken, samenwerken in netwerken en het aansturen van medewerkers en vrijwilligers.

Professionaliseringstaken

Het werken aan professionaliteit omvat alle taken die bijdragen aan de ontwikkeling van een eigen beroepsidentiteit en het vermogen een bijdrage te leveren aan het beroep of de beroepsontwikkeling. Hierbij valt te denken aan het signaleren van lacunes tussen wat beleidsmatig en politiek wordt beoogd in werkvelden en de praktijk van alledag, waarin vaak niet aan de beoogde normen en/of standaarden wordt voldaan. Daarnaast valt te denken aan onderzoek naar effectiviteit van handelen, innovatie en het ontwerpen van (verbeterde) diensten en methodieken voor cliënten en cliëntgroepen.

Kerntaken (LOO Sociaal werk, 2017)

Focus	Vormen van handelen, van methodisch tot sociaal agogisch
Bevorderen van sociaal functioneren van mensen en hun sociale context	Professionals sociaal werk richten zich op de wisselwerking van mensen met hun sociale context en schakelen tussen de verschillende perspectieven in die context. Ze opereren terughoudend als het gaat om directe hulpverlening en dienstverlening. Ze richten zich meer op het bevorderen van het vermogen en de mogelijkheden tot relationele autonomie van mensen in combinatie met het versterken van sociale contexten, bijvoorbeeld mantelzorg.
Versterken van organisatorische verbanden waarin sociaal werk plaatsvindt	Professionals sociaal werk opereren steeds in al dan niet interdisciplinaire (sociale) wijkteams, met de gemeente als opdrachtgever. De verschillende instellingen zijn opdrachtnemers. Ook komt het voor dat ze zelfstandig opereren als sociaal ondernemer.
Bevorderen van de eigen professionaliteit en ontwikkeling van het beroep	• Professionals sociaal werk leren voortdurend en ontwikkelen de eigen professionaliteit. • Ze zetten resultaten van onderzoek in om kwesties te signaleren en op de agenda van opdrachtgevers te krijgen. Daarmee dragen ze bij aan sociale innovatie, beroepsontwikkeling en het zichtbaar maken en benoemen van het eigene van sociaal werk voor opdrachtgevers en andere stakeholders. • Ze reflecteren kritisch op het eigen handelen en zijn gericht op een duurzame werking van interventies. • Ze maken ethische afwegingen en brengen deze over het voetlicht (met gebruikmaking van hun discretionaire ruimte). (In meer of mindere mate nemen ze de vrijheid om in specifieke situaties naar eigen inzicht een besluit te nemen).